

מבט על, גיליון 808, 24 במרס 2016

להתמודד עם טרור מבלי ליפול במלכודתו

יורם שוייצר עודד ערן

מתקפת הטרור בבריסל הרעידה שוב את אמות הספים של תושבי המדינה המותקפת ושידרה גלי זעזוע לעבר אירופה כולה. הקשר בין ההתקפה בבריסל להתקפה בפריס בנובמבר 2015 ניכר כבר עתה. מהעדויות הראשוניות הנובעות מהחקירה וממעצר של חשודים הקשורים לשתי הפרשיות ברור שמדובר ברשת טרור אחת.

חשובה מכך היא העובדה, כי פיגועי הטרור הללו הוצאו לפועל בהנחיית המדינה האסלאמית בסוריה באמצעות היחידה לפיגועי טרור בינלאומי שלה. זו שיגרה את חברי הרשת המרכזיים שאומנו והוכשרו על ידי לבצע בשמה ומטעמה טרור באירופה. בכך הוכיחה המדינה האסלאמית, למי שעוד היה לו ספק, כי הקאדר הרחב של מתנדבים מערביים שגדשו את סוריה בשנים האחרונות, נועד לא רק לשמש כבשר תותחים המייצר מתאבדים בעיראק ובסוריה או להפיץ תעמולה, אלא הוכשר באופן מתוכנן על מנת להוציא לפועל מבצעי טרור במערב על פי הצורך והאפשרויות. זאת, כחלק מאסטרטגית המערכה הבינלאומית שלה. מאחר שמדובר בכמה אלפי מתנדבים מערביים, במספרים הנעים על פי הערכות שונות בין 5000 ל-7000, ניתן להניח, כי מבין אלה ימצאו לא מעטים שיתנדבו לבצע טרור וחלקם אף עלולים להצליח במזימתם.

תובנה זו שהייתה קרוב לוודאי נחלת רבים בקרב שירותי המודיעין במערב, לא חלחלה לתודעת מנהיגי המדינות, או למצער, לא הניעה אותם לנקוט בצעדים מעשיים שיספיקו לקדם מבעוד מועד ובאופן יעיל את פני הרעה. אולי הדבר נבע ממשאלת לב כי האיום לא יתממש על בסיס ההנחה השגויה שגרסה, כי המדינה האסלאמית מתמקדת בעיקר בביסוס נוכחותה במזרח התיכון ולכן תמנע מאימוץ אסטרטגית הטרור הבינלאומי שיוחסה בעבר לאל-קאעדה. הפיגועים בצרפת ובבלגיה לצד מספר ניסיונות פיגוע אחרים שהתרחשו בשנה האחרונה במערב אירופה צריכים לדחוף את מנהיגי היבשת לנקוט במדיניות מעשית, כדי לקדם את פני הרעה הצפויה עוד בטרם יתרחשו התקפות נוספות. מדיניות כזו מחייבת מתן עדיפות גבוהה להיערכות ארגונית ובין-ארגונית, מגובה בהקצאת משאבים ואמצעים מספיקים, בהכשרת כוח אדם מקצועי מיומן ובמתן גיבוי לגורמי המודיעין, השיטור והאכיפה כדי שאלה יוכלו להתמודד ביעילות מול נחשול האיומים הצפוי שניצב בפניהם.

כדאי לזכור, כי אין זה המפגש הראשון בעידן המודרני של אירופה עם גל טרור המכה בעריה. בשנות השבעים והשמונים של המאה העשרים היו אלה ארגוני הטרור הפלסטיניים והמערב אירופאיים ואחריהם טרוריסטים שיעים-לבנונים בהנחיית איראן, שפגעו בעריה, ובכלל זה בשדות התעופה שלה ובתעבורה האווירית. אחריהם הגיעו פעילי אל-קאעדה ושותפיהם, שתכננו וביצעו פעולות טרור ראוותניות בעשור הראשון של שנות האלפיים בעקבות הצלחת מתקפת ה-טרור של ה-11 בספטמבר 2001 בארצות הברית. המערכה הבינלאומית נגד הטרור של אל-קאעדה ושותפיו הצליחה למנוע את מרבית ניסיונות הטרור, זאת עד עלייתה של המדינה האסלאמית הניצבת כיום בראש 'מחנה' הג'יהאד העולמי. למרות שהמדינה האסלאמית הינה ישות טרור השולטת בטריטוריה רחבה, שלרשותה עומדים אמצעים כלכליים וכוח אדם רבים מאלה שעמדו לרשות אל קאעדה ושותפיו, יש לניסיון, ולידע שנצברו בלחימה נגד הג'יהאד העולמי בראשות אל-קאעדה כדי לסייע בהתמודדות גם עם האתגר שהמדינה האסלאמית מציבה, תוך התאמת אסטרטגית הפעולה נגדה לשיטותיה ולתנאים שבהם היא פועלת.

הפיגועים האחרונים בפריז ובריסל מאיצים את התהליך שבו אירופה מתלבטת בין שמירה קנאית על חריות הפרט השונות לבין ההחלטה למגר את בסיסי הטרור של האסלאם הפונדמנטליסטי באירופה. בפועל המאבק הזה יצריך פיקוח הדוק יותר על מוסדות הדת באירופה, מעקב צמוד יותר אחר ארגוני צדקה למיניהם ועיבוי מערכי האבטחה במתקני השרות הציבורי למיניהם, כמו בשרותי התעופה והתעבורה האחרים. האפקט המצטבר של הדיווחים על אכזריות המדינה האסלאמית, ההרס והחורבן שהיא זורעת ופעולות הטרור בערים אירופאיות מרכזיות, מגבירים את הנכונות של הציבור באירופה לקבל פגיעה ולו חלקית בעקרונות שהיו עד כה מקודשים. ההסדרים האחרונים בין תורכיה והאיחוד האירופי, שפרושם ניסיון לנעול את שערי אירופה בפני הפליטים הנסים מסוריה וזירות אחרות של מלחמות אזרחים במזרח התיכון ובצפון אפריקה, מצביעים על שינוי מהותי ביחס של אירופה למתח שבין זכויות הפרט לבין ביטחונה של הפרט. מאחר ואת ההגבלות צריך יהיה לעגן במערכת חקיקה רלבנטית, צפויה מערכה פוליטית ציבורית בין תומכי הגישה הליברלית לתומכי הגישה השמרנית באיחוד האירופי וגם ענין זה יצטרף לגורמים נוספים המאיימים לפלג את האיחוד.

כדי למנוע הדרדרות מוחלטת ביחסים שבין רוב אוכלוסיית מערב אירופה לבין קרוב ל-50 מיליון המוסלמים החיים בקרבה, על המנהיגות האירופאית להצהיר ולשכנע את האוכלוסייה ואת המנהיגים המבקשים לחיות בשלום ולהשתלב במערכת האירופית, כי מאבק בטרור אין פרושו מאבק נגד האסלאם. בגישה חיובית ומשתפת עשוי רוב הציבור המוסלמי באירופה להוות חלק מהמערכה נגד הטרור הסלפי-ג'יהאדיסטי וצריך להקפיד שלא להפוך אותו לחלק מהבעיה.

ברור שאסור לשחק לידי המדינה האסלאמית. מעבר לרצונה לפגוע במערב, לזעזע את תחושת הביטחון של אזרחיו ולהרתיע את מנהיגיו מלהמשיך ולתקוף אותה בסוריה בעיראק ובלוב נועדו מתקפות הטרור, שבוצעו ביוזמתה ליצור פרובוקציה ולגרום לחיכוך אלים בין האירופאים לבין קהילות מוסלמים גדולות, המתגוררות במערב. מטרה זו באה לידי ביטוי בנאומו האחרון של מנהיגה אבו באכר אל-בגדאדי, אשר תפיסתו מבססת את בניית המדינה האסלאמית על הגירתם (הג'רה) של עשרות ומאות אלפי מוסלמים אליה מכל קצווי העולם, ולכן הוא רואה בעיניים כלות את נהירתם של מאות אלפי מוסלמים ממנה אל אירופה ומצא לנכון לשגר לעברם אזהרה מפני נפילתם בשבי האשליה, כי במערב יקבלו אותם בזרועות פתוחות כשווי זכויות וכשווי ערך. הצהרות כדוגמת זו של המועמד לנשיאות ארצות הברית דונלד טראמפ נגד המוסלמים, או תגובות חריפות ופעילות חסרת אבחנה נגד המוסלמים באירופה כחלק ממערכת הצעדים נגד הטרור עלולות לשרת את מטרותיו של אל-בגדאדי.

שאלה נוספת מתייחסת למידת השפעתם של אירועי הטרור על מערכת היחסים בין אירופה לישראל. זו מצויה כבר שנים בצל הביקורת הכבדה של מוסדות האיחוד האירופי על מדיניות ישראל מול הפלסטינים ובמיוחד בסוגית ההתנחלויות. על אף האפשרות שתגדל ההבנה באירופה ליד הקשה שנוקטת ישראל מול מבצעי פיגועים בישראל וסביבתם המשפחתית הקרובה, אין להניח שהבנה זו תתורגם ליתר הבנה למדיניות ישראל בשטחים. נהפוך הוא, אירופה תשתמש בהחרפת הביקורת על ישראל כאמצעי להפיס את דעת הקהל המוסלמית במדינות השונות, חברות האיחוד האירופי. וכך, אנו עלולים לחזות בפרדוקס של הגברת שיתוף הפעולה בין ישראל והאיחוד האירופי במיגור הטרור מול מתח גובר ביניהם על רקע תמיכה אירופאית ביוזמות כמו זו של צרפת להתניע מהלכים מדיניים בין ישראל והפלסטינים.

המאבק כנגד הטרור שמקורותיו אידיאולוגיים-אסלאמיים וההצלחה בו הם כמובן אינטרס ישראלי, אך חשוב גם שישראל לא תציב את עצמה, ובוודאי לא ברמה ההצהרתית, בחזית מאבק זה. יש לישראל יכולות מוכחות בנושא הלוחמה בטרור וכאשר תתבקש, עליה להיות מוכנה לסייע. הצהרות רשמיות ובוודאי כאלו של ביקורת והתנשאות לא יועילו לא למדינות שבהן אירעו הפיגועים וגם לא לישראל.